

f 400.— van zijn vriend en lateren vijand Schimmelpenninck van der Oye, vier jaar van geleefd: vier „Wanderjahre”, die tegelijk zijn eigenlijke leerjaren geweest zijn. Niet in schoolse zin evenwel. Wat men van hem verwachtte, is stellig iets anders geweest dan hij uit Duitsland meegebracht heeft. Wat hij meebracht was minder, maar tegelijkertijd oneindig veel meer dan nieuwe handschriften of geleerde verworvenheden: het was een nieuw inzicht, een nieuwe levenbeschouwing. Hij bezocht in Duitsland bijna alle universiteiten met de zo schitterende namen: Göttingen, Marburg, Giessen, Heidelberg, Stuttgart, München, Erlangen, Jena, Dresden en Berlijn. Hij liep er college, zeker, maar hij praatte er vooral, las, dacht en voelde met Schelling, met Krause, met Von Platen, met Niebuhr en Tieck, met Eichhorn ook, den jurist van de toen gloednieuwe historische rechtsschool van dezen en De Savigny.

De hoop op een professoraat in de wijsbegeerte — Thorbecke was eerezuchtig en alle hem toegeschreven bescheidenheid is niets anders dan het gevolg van die blijkbaar onuitroeibare behoefte van lofredenaars om in hun held de verpersoonlijking te zien van die zo zeldzame en juist bij grote mannen nooit bestaande en onbestaanbare deugd — riep hem in '22 naar Leiden terug. Maar, gelukkig achteraf, tevergeefs. Men vond den candidaat te jong of te nieuwlichterig en passeerde hem voor een nu vergeten man op leeftijd van de beproefde stempel. Thorbecke had de kunst, die hij later zo uitnemend verstaan zou, van zijn tijd af te wachten, nog niet geleerd. Het is ook niet de kunst waarin een romanticus kan uitmunten. En romanticus was Thorbecke in Duitsland geworden. De kring van zijn vrienden en bekenden daar laat daarover evenmin twijfel als de toon van zijn brieven uit die jaren. Hij had er zich zelfs persoonlijk bijna met de romantiek gelieerd door een romantische liefde voor de dochter van Tieck. Verbitterd over het vaderland, dat in zulke gevallen al gauw ondankbaar heet, keerde hij het na luttele maanden weer de rug toe. Hij wilde zijn toekomst zoeken waar hij zijn opkomst gevonden had: over de Oostgrens. Van '22—'24 was hij te Giessen privaat-docent in de wijsbegeerte.

Gelukkig noemden we, achteraf gezien, de Leidse mislukking. En dat niet alleen, omdat te vroeg en te gemakkelijk succes plegen te verslappen, tegenslagen daarentegen den jongen en sterken gemeenlijk stalen, maar vooral omdat pas in deze Giessense jaren de vrucht van zijn romantisch-filosofische scholing rijpte in deze, zich opvallend traag ontwikkelende geest. Van '24 dateert het boekje *Über das Wesen und den organischen Charakter der Geschichte*. Het is ondanks zijn bescheiden omvang — het telt 49 bladzijden in de vorm van een brief aan K. F. Eichhorn — het eerste geschrift van Thorbeckiaanse